



آپدیت تیر ۱۴۰۵

بررسی تله‌های تستی پرتکرار

نکات مهم

خلاصه

# کتاب روش تدریس زبان فارسی

ناشر: انتشارات سمت (بهمن زندی)  
دانشگاه پیام نور و سایر دانشگاه‌ها

منبع اصلی



مناسب برای رشته‌های //  
علوم تربیتی و سایر رشته‌های مرتبط



نویسنده جزوه //  
تیم تالیف بژیک



نوع فایل //  
خلاصه میکرو طبقه‌بندی شده



کیفیت //  
تضمین ۱۰۰٪ مطالب

۵

ساعت مطالعه

۱۰۰٪

پوشش نکات

۵۱

صفحه مفید

## فصل اول: ویژگیهای عمومی زبانهای انسانی

### قوه نطق و زبان

- ✓ خداوند با اعطای توانایی ویژه‌ای به نام «قوه نطق» یا «قوه بیان»، امکان یادگیری پیچیده‌ترین نظام ارتباطی (زبان) را در انسان به ودیعه گذاشته است.
- ✓ هر کودک بدون توجه به زبان والدین یا ملیت خود، زبان محیطی که در آن قرار می‌گیرد را می‌آموزد؛ برای مثال، یک کودک چینی در محیط فرانسوی‌زبان، به زبان فرانسوی مسلط می‌شود.
- ✓ تسلط بر زبان شامل دو بخش است: یک توانش ذهنی (آگاهی ناخودآگاه از نظام آوایی، واژگانی، نحوی و معنایی) و نمود فیزیکی آن به صورت کنش گفتاری (گفتن و شنیدن) و کنش نوشتاری (نوشتن و خواندن).
- ✓ حدود چهار تا پنج هزار زبان در جوامع انسانی وجود دارد که اکثر آنها به صورت گفتاری و تعدادی نیز به صورت گفتاری و نوشتاری در جوامع تجلی می‌یابند.

### استفاده از نشانه

- ✓ زبان در ایجاد ارتباط چه به صورت شفاهی و چه مکتوب، از مجموعه‌ای از نشانه‌های قراردادی بهره می‌برد.

 **در تعریف نشانه می‌توان گفت عبارت است از چیزی که بر چیز دیگری غیر از خودش دلالت کند؛ برای مثال نشانه خطر بر وجود خطر دلالت می‌کند.**

- ✓ فرآیند نشانه‌سازی یک واقعیت یگانه و تجزیه‌ناپذیر است که از سه بعد تشکیل شده است: ۱) واضع (فرستنده یا گوینده و شنونده یا خواننده)، ۲) مصداق (واقعیت برون‌زبانی)، و ۳) نشانه (مانند واژه‌ها و آواها).
- ✓ نشانه‌ها بر اساس نوع ارتباط با مصداق، به سه دسته اصلی قابل تقسیم هستند:
- ✓ **نشانه تصویری:** نشانه‌ای که میان صورت و مفهوم آن شباهتی عینی و تقلیدی وجود دارد؛ مثل نقش مار بر کوه که بر خود مار دلالت دارد.
- ✓ **نشانه طبیعی:** نشانه‌ای که ارتباط آن عقلی و بر اساس رابطه همجواری یا علت و معلولی است؛ مانند رابطه دود و آتش، یا تندی نبض و تب (علت و معلول).
- ✓ **نشانه وضعی:** نشانه‌ای که میان صورت و مفهوم آن هیچ رابطه طبیعی و ذاتی نیست، بلکه رابطه‌ای قراردادی است؛ مثل دلالت لفظ اسب بر معنای اسب.

**دقت کنید:** نشانه‌های تصویری و طبیعی در همه جوامع انسانی یکسان است، اما نشانه‌های وضعی در هر جامعه کاملاً متفاوت است؛ به همین دلیل جانوری که در فارسی با نشانه «اسب» یاد می‌شود، در زبان‌های عربی، فرانسوی، انگلیسی، آلمانی و ایتالیایی به ترتیب فرس، horse، cheval، cavallo و pferd نامیده می‌شود.



## قراردادی بودن نشانه‌های زبانی

- ✓ مهم‌ترین ویژگی نشانه‌های زبانی این است که هیچ رابطه ذاتی و منطقی بین صورت (تلفظ واژه) و معنای آن وجود ندارد و این پیوند صرفاً بر اساس قرارداد و توافق جامعه زبانی شکل گرفته است.

**تبصره:** قراردادی بودن نشانه‌ها باعث می‌شود که زبان از توانعطف‌پذیری و کارایی بالایی برخوردار شود و امکان خلق واژه‌های جدید متناسب با نیازهای متغیر اجتماع را فراهم آورد.

- ✓ توجه: این فایل رایگان نیست و منحصر برای سایت "بژیک" با آدرس اینترنتی www.bzhik.ir تهیه و تنظیم شده است. تمام حقوق مادی و معنوی این محصول، متعلق به سایت "بژیک" می‌باشد؛ هر گونه کپی برداری و انتشار غیر قانونی آن توسط افراد سودجو، بدون اخطار قبلی، پیگرد قانونی در پی خواهد داشت؛ لذا بایستی مستقیماً از این سایت خریداری شود در غیر این صورت مسئولین راضی نمی‌باشند و حرام و حق الناس می‌باشد.

## جریان بر خط مستقیم (یک بعدی بودن زبان)

- ✓ عناصر زبانی برخلاف نشانه‌های راهنمایی و رانندگی، الزاماً باید در امتداد یک خط (در خط زمان برای گفتار، و در خط مکان از راست به چپ برای نوشتار فارسی) یکی پس از دیگری ظاهر شوند.
- ✓ این توالی خطی که به آن «زنجیره کلام» می‌گویند، ایجاب می‌کند که آواها، واژه‌ها و جملات، به ترتیب تولید و دریافت شوند.
- ✓ نمونه‌هایی از جریان داشتن عناصر زبانی در یک خط مستقیم عبارت‌اند از:

✓ ساخت آوایی زبان: ش (۱) + ر (۲) + ر (۳)

✓ ساخت صرفی زبان: کتاب (۱) + ها (۲) + زبان (۱) + شناس (۲) + ی (۳)

✓ ساخت نحوی زبان: معلم (۱) + فارسی (۲) + باید (۳) + با (۴) + ساخت (۵) + و (۶) + کار (۷) + زبان (۸) + آشنا (۹) + باشد (۱۰).

## روابط همنشینی و جانشینی

- ✓ جریان خطی زبان، «رابطه همنشینی» را ایجاد می‌کند که نشان‌دهنده نحوه توالی و ترکیب عناصر زبانی در کنار یکدیگر بر اساس قواعد است.
- ✓ مثال‌های رابطه همنشینی در سطوح مختلف زبان:

✓ در سطح آوایی: ترکیب صامت (م) + مصوت (ا) + صامت (ن) برای ساخت واژه «مَن».

✓ در سطح صرفی: ترکیب عنصر استمرارساز (می) + بن فعل (رو) + شناسه اول شخص مفرد (م) برای ساخت واژه «می‌روم».

✓ در سطح نحوی: توالی گروه اسمی (من) + گروه قیدی (امروز) + گروه حرف اضافه (به کتابخانه) + گروه فعلی (نمی‌روم).



✓ علاوه بر رابطه همنشینی، در تمام زبانها «رابطه جانشینی» نیز وجود دارد که ارتباط بین عناصر حاضر در پیام با عناصر غایب هم‌ارز را نشان می‌دهد.

✓ مثال‌های رابطه جانشینی:

✓ در سطح آوایی: جانشین‌سازی صامت‌های آغازین در کلمات (تار، بار، جار، خار، دار، زار...).

✓ در سطح نحوی (جانشین‌سازی در نقش گروه اسمی):

1. حافظ همه عمر خود را در شیراز گذراند.
2. لسان‌الغیب همه عمر خود را در شیراز گذراند.
3. غزلسرای نامی ایرانی همه عمر خود را در شیراز گذراند.
4. او همه عمر خود را در شیراز گذراند.

### طرح مندی زبان

✓ انسان به کمک ویژگی طرح‌مندی قادر است با استفاده از تعداد محدودی از آواها (در زبان فارسی ۲۳ واج صامت و ۶ واج مصوت) و با اعمال قواعد همنشینی و جانشینی، بی‌نهایت واژه و جمله تولید کند.



زبان مجموعه‌ای پراکنده از آواها و واژه‌ها نیست، بلکه «شبکه‌ای» نظام‌مند از عناصر و قواعدی است که زیربنای تولید تمام گفته‌ها و نوشته‌ها را تشکیل می‌دهد.

### عدم وابستگی به زمان و مکان

✓ زبان انسانی محدود به زمان حاضر و مکان فعلی نیست و امکان انتقال اطلاعات درباره گذشته، آینده و مکان‌های دور را که فرد در آن‌ها حضور فیزیکی ندارد، فراهم می‌کند.



**نکته مهم:** این ویژگی حیاتی، عامل اصلی انتقال فرهنگ، تجربیات، علوم و تمدن بشری به آیندگان است و پایه و اساس انتقال پیام وحی و کتب آسمانی محسوب می‌شود.

### خلاقیت زبانی

✓ خلاقیت زبانی به انسان این توانایی منحصر به فرد را می‌دهد که پیام‌های کاملاً جدیدی را که هرگز پیش از آن نشنیده یا تولید نکرده است، در موقعیت‌های مختلف درک کرده و بسازد.

✓ کودکان با بهره‌گیری از این ویژگی، بدون نیاز به حفظ کردن تمام جملات رایج در جامعه، با استفاده از الگوهای درونی‌شده دست به خلق و ترکیب جملات بی‌شمار می‌زنند.

### نقش‌های زبانی

✓ زبان مانند سایر پدیده‌های اجتماعی دارای دو بعد «ماهیتی» و «نقشی» است و نقش‌های متعددی را ایفا می‌کند:

